

УДК 658:355.01(477)

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ НА СХОДІ УКРАЇНИ<http://orcid.org/0000-00029757462X>

Ляшов Дмитро Олександрович, старший викладач кафедри економіки підприємств, к.е.н., Державний вищий навчальний заклад «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь, e-mail: lyashov.dmitry@gmail.com, тел: +380968452229

Lyashov Dmytro, senior lecturer in business economics, PhD, State Higher Educational Institution «Priazovsky State Technical University», Mariupol

D. Lyashov. The problems of ensuring economic security at enterprises in the context of military operations in the east of Ukraine.

The analyzed external factors of influence on the level of economic security of the enterprise by the beginning of conducting ATO and during its carrying out, revealed the most urgent that significantly influence the level of threats of economic security of the enterprises. Considerable updating of the list of factors regarding change of their importance was proved. Influence of urgent factors on separate functional components of economic security of the enterprises was analyzed. It is certain that influence of urgent factors (destruction of logistic communications; loss of the markets of raw materials, materials, energy carriers, damages of buildings, rooms; loss of technological developments and design documentation, separatist sentiments of certain workers, acts of terrorism and so forth) led to substantial negative economic effects. Distribution of actions concerning increase was offered to the level of economic security at the enterprise behind organizational approach on proactive and reactive. Reasonable need of urgent development and immediate introduction of system actions of the external factors directed to reduction to influence in the conditions of military operations in the east of Ukraine for ensuring a certain level of economic security of the enterprises. Reasonably that a target orientation of a control system of economic security of the enterprise is formation of adaptive reactions to action of threats in the sphere of any its activity and, as a result, ensuring stable and most effective functioning for today and the high potential of development in the future.

Ляшов Д. О. Проблеми забезпечення економічної безпеки на підприємствах в умовах військових дій на сході України.

Проаналізовані зовнішні чинники впливу на рівень економічної безпеки підприємства до початку проведення АТО та під час її проведення, виявлені найбільш актуальні, що суттєво впливають на рівень загроз економічної безпеці підприємств. Доведено значне коригування переліку чинників в частині зміни їх значимості. Проаналізовано вплив актуальних чинників на окремі функціональні складові економічної безпеки підприємств. Визначено, що вплив актуальних чинників (руйнуція логістичних зв'язків; втрата ринків сировини, матеріалів, енергоносіїв, ушкодження будівель, приміщень; втрата технологічних розробок та конструкторської документації, сепаратистські настрої окремих працівників, терористичні акти тощо) призвів до суттєвих негативних економічних наслідків. Запропоновано розподіл заходів щодо підвищення рівню економічної безпеки на підприємстві за організаційним підходом на проактивні та реактивні. Обґрунтована необхідність термінової розробки та негайного впровадження системних заходів, спрямованих на зменшення впливу зовнішніх факторів в умовах військових дій на сході України для забезпечення певного рівня економічної безпеки підприємств. Обґрунтовано, що цільовою спрямованістю системи управління економічною безпекою підприємства є формування адаптивних реакцій на дію загроз у будь-якій сфері його життєдіяльності і, як наслідок, забезпечення стабільного і максимально ефективного функціонування на сьогодні та високого потенціалу розвитку в майбутньому.

Ляшов Д. А. Проблемы обеспечения экономической безопасности на предприятиях в условиях военных действий на востоке Украины.

Проанализированы внешние факторы влияния на уровень экономической безопасности предприятия до начала проведения АТО и во время ее проведения, выявлены наиболее актуальные, которые существенно влияют на уровень угроз экономической безопасности предприятий. Доказана значительная корректировка перечня факторов в части изменения их значимости. Проанализировано влияние актуальных факторов на отдельные функциональные составляющие экономической безопасности предприятий. Определено, что влияние актуальных факторов (разрушение логистических связей, потеря рынков сырья, материалов, энергоносителей, повреждения зданий, помещений, потеря технологических разработок и конструкторской документации, сепаратистские настроения отдельных работников, террористические акты и т.д.) привело к существенным негативным экономическим последствиям. Предложено распределение мероприятий по повышению уровня экономической безопасности на предприятии организационным подходом на проактивные и реактивные. Обоснована необходимость срочной разработки и немедленного внедрения системных мер, направленных на уменьшение влияния внешних факторов в условиях военных действий на востоке Украины для обеспечения определенного уровня экономической безопасности предприятий. Обосновано, что целевой направленностью системы управления экономической безопасностью предприятия является формирование адаптивных реакций на действие угроз в любой сфере его жизнедеятельности и, как следствие, обеспечения стабильного и максимально эффективного функционирования сегодня и высокого потенциала развития в будущем.

Постановка проблеми. Триваюча антитерористична операція (АТО) на сході України завдає жорсткого удару по економіці Донбасу, що відбивається на економічних показниках як окремих підприємств регіону, так і у масштабах всієї країни і обумовлює критичне зростання рівня загроз економічній безпеці держави. До того ж, зростання впливу певних негативних факторів, зокрема динамічна зміна зовнішнього середовища та несталій розвиток національної економіки взагалі, призвели до того, що вітчизняні підприємства стикаються з безліччю загроз не тільки розвитку, а й загалом щодо свого функціонування. Ці загрози носять різноманітний характер: соціальний, кадровий, інформаційний, фінансовий, економічний, виробничий, комерційний. Тому сьогодні перед підприємствами як регіону, так і країни в цілому постає першочергове завдання - забезпечення стабільності функціонування шляхом уникнення або нейтралізації загроз, що ускладнюється несприятливим соціально-економічним та політичним становищем в Україні в цілому та, зокрема, триваючим збройним конфліктом на її сході.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Більшість науковців в рамках дослідження наслідків військових дії на сході України присвятили свої роботи, здебільшого, загальним проблемам економічної безпеки України (Макогон Ю. В., Орлик О. В., Варналий З. С. та ін.). Окремими авторами досліджені та проаналізовані масштаби економічних втрат (Собкевич О. В., Лібанова Е. М.). Деякі автори, наприклад Колосова Л. А., Шевченко А. І., в своїх працях ближче підійшли к висвітленню проблематики оцінки ризиків певних складових діяльності підприємств. Але, зважаючи на тривалість та масштабність військового протистояння на Сході України, проблеми забезпечення економічної безпеки на підприємствах в умовах збройного конфлікту мало висвітлені в літературних джерелах.

Постановка завдання. Метою статті є всебічне обґрунтування необхідності термінової розробки та негайного впровадження системних заходів, спрямованих на зменшення впливу зовнішніх факторів на тлі триваючого збройного конфлікту на Донбасі для забезпечення певного рівня економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Виклад основного матеріалу. В загальному розумінні, в сучасній літературі сформовані основні підходи до визначення поняття «економічна безпека підприємства» з точки зору стану окремих завдань щодо керування підприємством (рис.1).

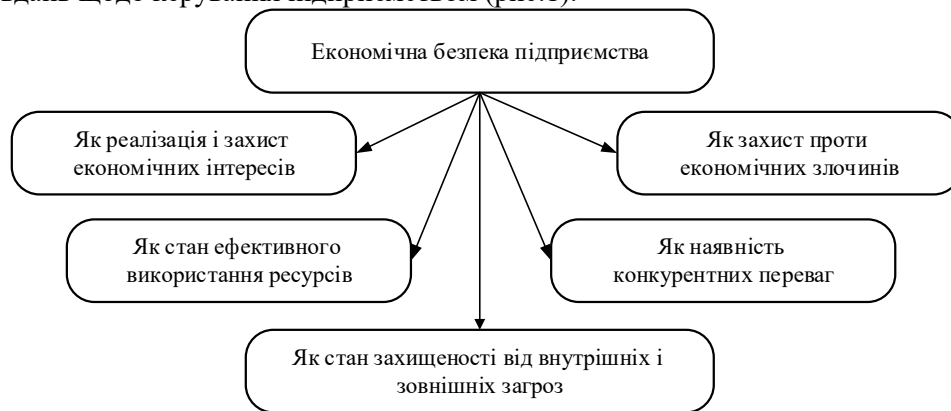

Рис. 1. Підходи до визначення поняття «економічна безпека підприємства» [9]

Так, Є. А. Олейников, з точки зору стану ефективного використання ресурсів, формулює визначення поняття «економічна безпека підприємства» як «стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для подолання загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства тепер і в майбутньому» [10]. Ю. Лисенко визначає поняття «економічна безпека підприємства» як «стан виробничо-економічної системи, при якому функціонують механізми запобігання чи зменшення ступеня впливу погроз стабільності функціонування і розвитку підприємства» [11]. Д. Ковальов та Т. Сухорукова визначають поняття «економічна безпека підприємства» як «захист діяльності підприємства від негативних впливів зовнішнього середовища, а також здатність швидко усунути різноманітні загрози чи пристосуватися до існуючих умов, які не позначаються негативно на його діяльності» [12]. Це формулювання, на думку авторів, найбільш повно відображає досліджуване поняття з точки зору стану захищеності діяльності підприємства. В свою чергу, В. Шликов визначає поняття «економічна безпека підприємства» як «стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від реальних і потенційних джерел небезпеки або економічних погроз» [13, 14, 15,

16]. Але вищезазначені визначення етимології «економічна безпека підприємства» дають відповідь на питання забезпечення останньої в загальних умовах, не враховуючи обставин загроз як гібридно-військового, так і гібридно-економічного характеру, сучасних конфліктів. Таким чином для регіону, де історично знаходиться великий промисловий комплекс, постає питання модернізації забезпечення економічної безпеки в сучасних умовах.

Важливе значення в організації економічної безпеки підприємств як забезпечення реалізації стратегічних інтересів підприємства постає саме в використанні можливостей зовнішнього середовища з застосуванням продуктивної взаємодії із суб'єктами зовнішнього середовища (рис. 2).

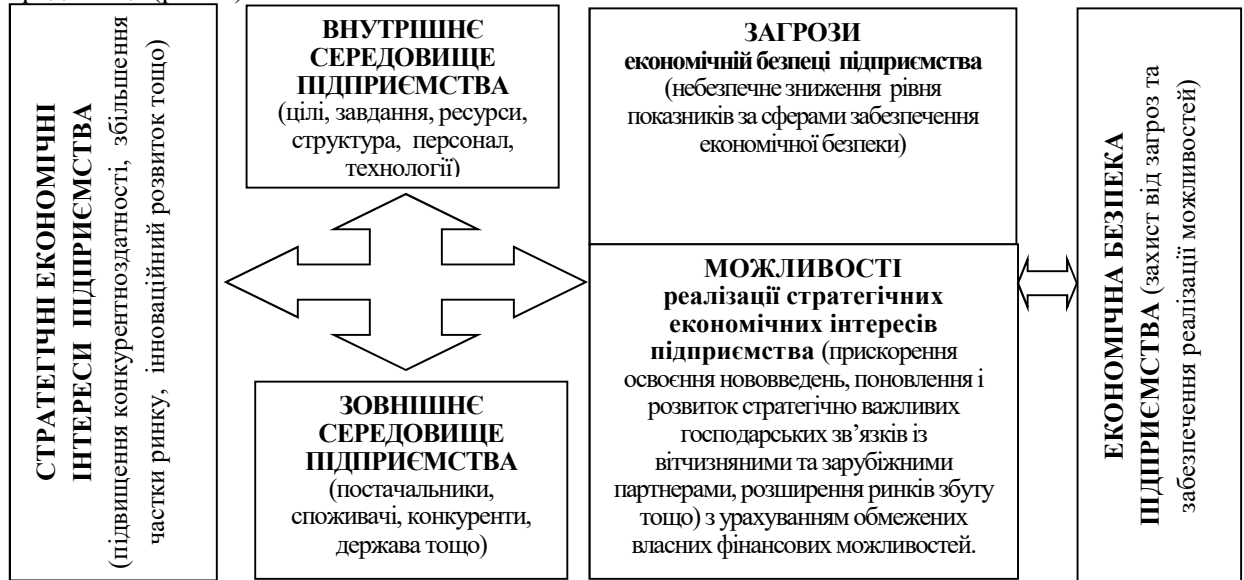

Рис. 2. Взаємозв'язок між стратегічними економічними інтересами підприємства та забезпеченням економічної безпеки [17]

Виходячи з цього, під економічною безпекою суб'єкта господарювання Л. Г. Шемаєвою пропонується вважати характеристику суб'єкта господарювання, яка відображає його здатність реалізувати власні стратегічні економічні інтереси при певних зовнішніх умовах завдяки захисту від існуючих і потенційних загроз та використанню можливостей, що надає зовнішнє середовище [17].

Проте підсумкову мету діяльності підрозділів економічної безпеки підприємств необхідно формулювати, як передбачення загроз, а не тільки захист діяльності підприємств від негативних впливів зовнішнього середовища, крім того забезпечення певного рівня адаптивності - здатності швидко усунути різноманітні загрози чи пристосуватися до існуючих умов, що не позначаються негативно на його діяльності.

Серед глобальних ризиків найбільшою стурбованістю для ведення бізнесу в Україні є некерована інфляція, поглиблена соціальна нестабільність, фінансова криза, відмова національного управління, міждержавний конфлікт, безробіття або неповна зайнятість, відмова фінансового механізму або установи, державний колапс або криза, техногенні екологічні катастрофи [18]. Але локальні ризики економіки сходу України дещо відмінні.

Так, починаючи з 2014 року ситуація, пов'язана з проведенням антитерористичної операції (АТО), внесла певних труднощів в організацію діяльності підрозділів економічної безпеки підприємств, тому що економічна безпека підприємства формує певний рівень економічної безпеки та обумовлює рівень безпеки регіонів та держави. Але без загально-державної підтримки безпеки остання втрачає можливості взагалі до формування стратегії забезпечення безпеки на підприємстві. Отже суб'єктам господарювання необхідна інституціональна економічна безпека на рівні держави.

І в цьому випадку найбільшу вагомість приймають саме зовнішні чинники впливу на рівень економічної безпеки підприємства. Це, в свою чергу, призведе до зміни вектору уваги та напрямку першочергового реагування підрозділів підприємства, що реалізують завдання забезпечення економічної безпеки. Так, проаналізувавши функціональні складові економічної безпеки Азовського судноремонтного заводу (ТОВ «СРЗ», м. Маріуполь), інших підприємств так

званої зони проведення АТО та вплив на них зовнішніх чинників, автором запропонована порівняльна таблиця зовнішніх чинників впливу на рівень економічної безпеки підприємств (табл. 1).

Таблиця 1. Вплив зовнішніх чинників на рівень економічної безпеки підприємств.

Функціональна складова	Чинник впливу	
	До початку АТО	Під час проведення АТО
Фінансова	Надмірність податкового навантаження; складність доступу та висока вартість фінансових ресурсів; зростання інфляції; високий рівень конкуренції; штрафи, санкції.	Втрата фінансових коштів і цінностей, повна відсутність чи значне обмеження кредитування. Нераціональне використання валютних кредитів при відсутності строгої нормативної бази роблять не привабливим операції закордонних інвесторів на зовнішньому і внутрішньому ринку. втручання в економічну сферу міжнародних фінансових організацій; залежність національної економіки від отримання іноземних кредитів, значне негативне зовнішньоторговельне сальдо, нецільове використання іноземних кредитів, зростання зовнішньої державної заборгованості, відсутність ефективного фінансового механізму управління зовнішньо-економічною діяльністю, низький рівень вкладення іноземних інвестицій в економіку держави.
Кадрова	Ріст безробіття та ослаблення трудової мотивації. Збільшення навантаження на зайнятих, зниження рівня життя населення, різка диференціація в доходах, руйнування споживчого ринку. Нестача висококваліфікованого персоналу; високі темпи зростання рівня оплати праці; низький рівень освіченості в питаннях гарантування безпеки.	Порушення режиму збереження конфіденційної інформації, відтік кваліфікованих кадрів; неефективне використання тактичного та стратегічного планування, пов'язаного з вибором мети, невірною оцінкою можливостей підприємства, помилками в прогнозуванні змін зовнішнього середовища.
Виробничо-технологічна	Закриття окремих виробництв і, як наслідок, руйнування технологічного потенціалу і згорання структурної перебудови. Руйнування науково-технічного потенціалу і деіндустріалізація економіки. Розпад наукових колективів, скорочення замовлень на високотехнологічну продукцію, перехід висококваліфікованих фахівців в інші області, занепад науково-технічного потенціалу і зниження конкурентоспроможності територій.	Порушення виробничих зв'язків; руйнація логістичних зв'язків; втрата ринків сировини, матеріалів, енергоносіїв, ушкодження будівель, приміщень; втрата технологічних розробок та конструкторської документації.
Політико-правова	Недосконалість державного нормативно-правового регулювання, його часті зміни; дії державних органів влади.	Несприятлива зміна політичної ситуації, зміна законодавства, що впливає на умови господарської діяльності (податкового, відносин власності, договірної); зовнішньополітична напруга; доволі інертне ставлення державних органів до своєчасності змін до законодавства; сепаратистські настрої окремих працівників; протиріччя між центральними, регіональними і місцевими органами влади тощо.
Інформаційна	Висока вартість та недосконалість програмного забезпечення; швидка моральна зношеність програмного забезпечення.	Несанкціонований доступ конкурентів до конфіденційної інформації.
Силова	Застосування корупційних схем при здійсненні господарської діяльності; дії кримінальних угруповань, рейдерство.	Неконтрольований тіньовий обіг зброї, боєприпасів і вибухових речовин. Терористичні акти.
Маркетингова	Спад виробництва і втрата внутрішнього ринку. Дії контрагентів (постачальників, посередників); зміна кон'юнктури ринку; сезонність реалізації продукції; недобросовісна конкуренція.	Втрата зовнішнього ринку. Згорання виробництва, особливо в експортних галузях. Різка скорочення ринку збуту, наявність обмежуючих санкцій.

Наведені дані свідчать про значне коригування переліку чинників в частині зменшення значимості одних (наприклад, високий рівень конкуренції, високі темпи зростання рівня оплати праці, швидка моральна зношеність програмного забезпечення), збільшення впливу других (складність доступу та висока вартість фінансових ресурсів, недосконалість державного нормативно- правового регулювання, його часті зміни, застосування корупційних схем при здійсненні господарської діяльності тощо) та появу зовсім нових, які на сьогодні потребують більш ретельної уваги з боку підрозділів підприємства, що забезпечують його економічну безпеку. В свою чергу, вплив актуальних чинників (руйнація логістичних зав'язків; втрата ринків сировини, матеріалів, енергоносіїв, ушкодження будівель, приміщень; втрата технологічних розробок та конструкторської документації, сепаратистські настрої окремих працівників, терористичні акти тощо) призвів до суттєвих негативних економічних наслідків. В фінансовій складовій це - скорочення чи припинення кредитування, різка нестача обігових коштів, відсутність витрат інноваційно-інвестиційного характеру, збитковість виробництва тощо. В кадровій - масова міграція, висока соціально-психологічна напруга, висока плінність кадрів, особливо висококваліфікованих працівників і, як наслідок, недостатня кваліфікація працівників, що залишилися.

С точки зору виробничо-технологічної складової наслідками є обмеження доступу до звичних джерел сировини, застій обладнання, неповне чи несвоєчасне постачання матеріалів, порушення в циклічності виробництва та інше. З огляду на політико-правову складову – це високий ризик прийняття помилкових організаційно-розпорядчих рішень, що матимуть важкі наслідки економічного характеру в силу політичного та законодавчого впливу. Надвисокий рівень дезінформації з боку противника, недостовірність вхідних даних, як наслідок - спотворення інформаційної моделі підприємства, а також підвищення ризику помилкових управлінських рішень – все це наслідки впливу актуальних зовнішніх чинників на інформаційну складову. Силова складова, в свою чергу, має наслідки у вигляді підвищення ризику терористичних загроз та загально кримінальних злочинів з використанням зброї, а маркетингова - скорочення обсягів реалізації продукції, накопичення надлишкових залишків продукції на складах, зростання маркетингових витрат і таке інше.

Без сумнівів, наведена інформація про зміну складу зовнішніх чинників, що визначають рівень економічної безпеки, повинна доповнюватися, бути уточнена з урахуванням актуальної політико – економічної ситуації, особливостей досліджуваних підприємств тощо.

Цільовою спрямованістю системи управління економічною безпекою підприємства є формування адаптивних реакцій на дію загроз у будь-якій сфері його життєдіяльності і, як наслідок, забезпечення стабільного і максимально ефективного функціонування на сьогодні та високого потенціалу розвитку в майбутньому. Тому, з точки зору організації заходів щодо підвищення рівня економічної безпеки на підприємстві в умовах триваючого збройного конфлікту, то умовно їх можна поділити на дві великі групи – проактивні та реактивні.

До першої групи проактивних заходів відносяться заходи стратегічного напрямку, дії випереджувального, превентивного характеру, профілактичні заходи. В рамках зазначених наслідків впливу актуальних зовнішніх чинників це є: проведення тактико-теоретичних навчань, навчань з цивільного захисту працівників, програм підвищення кваліфікації працівників, більш щільна взаємодія з органами охорони правопорядку та органами місцевої влади з метою отримання найбільш актуальної інформації щодо стану справ в регіоні.

До групи реактивних заходів відносяться такі, що дозволяють швидко локалізувати загрозу, обмежити системний вплив на діяльність підприємства та недопущення повторення виникання загрози подібного характеру.

В зв'язку з загальним погіршенням економічних показників діяльності підприємств, підрозділам економічної безпеки доведеться зіткнутися з необхідністю значного скорочення бюджету заходів та підвищення рівня економічної безпеки водночас. Це вимагає від керівництва підрозділів та підприємства в цілому суттєвої уваги та використання інноваційного підходу в організації та управління економічною безпекою.

Висновки: Триваючі військові дії на сході України призвели до значних негативних результатів поточного стану та перспектив розвитку економіки держави і в цих умовах ефективно забезпечення економічної безпеки на підприємствах набуває суттєвого значення. Актуальні зовнішні чинники набувають значущого впливу на загальний стан економічної безпеки підприємств, тому слід передбачати змінення вектору уваги та швидкості організації низки заходів щодо підвищення рівня економічної безпеки в умовах необхідності значного скорочення витрат.

Доведено значне коригування переліку чинників в частині зменшення значимості одних (наприклад, високий рівень конкуренції, високі темпи зростання рівня оплати праці, швидка моральна зношеність програмного забезпечення), збільшення впливу других (складність доступу та висока вартість фінансових ресурсів, недосконалість державного нормативно-правового регулювання, його часті зміни, застосування корупційних схем при здійсненні господарської діяльності тощо) та появу зовсім нових, які на сьогодні потребують більш ретельної уваги з боку підрозділів підприємства, що забезпечують його економічну безпеку. В свою чергу, вплив актуальних чинників (руйнація логістичних зав'язків; втрата ринків сировини, матеріалів, енергоносіїв, ушкодження будівель, приміщень; втрата технологічних розробок та конструкторської документації, сепаратистські настрої окремих працівників, терористичні акти тощо) призвів до суттєвих негативних економічних наслідків.

Обґрунтовано, що цільовою спрямованістю системи управління економічною безпекою підприємства є формування адаптивних реакцій на дію загроз у будь-якій сфері його життєдіяльності і, як наслідок, забезпечення стабільного і максимально ефективного функціонування на сьогодні та високого потенціалу розвитку в майбутньому.

Визначено організаційні групи заходів щодо підвищення рівня економічної безпеки на підприємстві в умовах триваючого збройного конфлікту – проактивні та реактивні.

Список використаних джерел:

1. Макогон Ю. В. *Причини та фактори економічної кризи 2013-2015 рр. В Україні в умовах воєнно-політичної кризи на сході / VII всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасні підходи до управління підприємством» з міжнародною участю.*
2. Орлик О. В. *Економічна безпека підприємства: властивості, стратегія та методи забезпечення / О. В. Орлик // Економічна безпека в умовах глобалізації світової економіки : [колективна монографія у 2т.]. – Дніпропетровськ: «ФОП Дробязко С. І.», 2014. – Т. 2. – С. 176-182.*
3. Варналий З. С. *Механизм предупреждения угроз экономической безопасности Украины = Threat prevention mechanisms of Ukraine's economic security / Z. Varnaliy, S. Onishchenko, A. Masliy // Economic Annals-XXI. - 2016, №159(5-6). - С. 20-24.*
4. О. В. Собкевич *Зміцнення економічної безпеки держави на засадах відбудови інноваційного потенціалу індустріального комплексу сходу України / Регіональна економіка 2015, №2*
5. *Відновлення Донбасу: оцінка соціально-економічних втрат і пріоритетні напрями державної політики (стенограма наукової доповіді на засіданні Президії НАН України 23 вересня 2015 р.) / Е. М. Лібанова // Вісник Національної академії наук України. — 2015. — № 11. — С. 13-25. — укр.*
6. *Управління комерційними ризиками виробничих підприємств / К.А. Колосова // Економічний вісник Донбасу. — 2015. — № 2 (40). — С. 99-104. — Бібліогр.: 10 назв. — укр.*
7. Харазішвілі Ю. М. *Стратегічне планування сценаріїв стратегій розвитку з позицій економічної безпеки / Ю. М. Харазішвілі, В. І. Ляшенко // Інформатика та системні науки (ІСН-2016): матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю, (м. Полтава, 10–12 берез. 2016 р.). – Полтава: ПУЕТ, 2016.*
8. *Діагностика рівня економічної безпеки країни у галузі залізничного транспорту (в розрізі економічної функціональної складової) / А.І. Шевченко // Економічний вісник Донбасу. — 2016. — № 2 (44). — С. 41-49. — Бібліогр.: 19 назв. — укр.*
9. *Основи створення комплексної системи економічної безпеки підприємства: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / Коваленко К.В. – Режим доступу до статті <http://www.nbuv.gov.ua>*
10. *Основи экономической безопасности. (Государство, регион, предприятие, личность) / [под. ред. Е. А. Олейникова]. - М. : ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1997. - 288 с.*
11. *Лысенко Ю. Г. Механизмы управления экономической безопасностью / Ю. Г. Лысенко, Лопатовський В. Г. Поняття, класифікація ризиків та методи боротьби з ними / В. Г. Лопатовський // Вісник Технологічного університету Поділля. -2004. - №4.4. І.Т. 1.-С. 177-180.*
12. *Ковалев Д. Экономическая безопасность / Д. Ковалев, Т. Сухорукова // Экономика Украины. - 1998. - № 10. - С. 48-51.*
13. *Шлыков В. В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия / Шлыков В. В. / Санкт-Петербургский ун-т; Рязанский ин-т права и экономики МВД России. - СПб. : Алтейя, 1999. - 138 с.*
14. *Шлыков В. Экономическая безопасность предприятия / В. Шлыков // РИСК. – 1997. - №6. – С. 61 – 63.*
15. *Шлыков В. В. Экономическая безопасность предприятия / В. В. Шлыков // ЭКО. – 2002. - № 11. – С. 94 – 99.*
16. *Шлыков В. В. Экономическая преступность: историко-правовые аспекты: [учеб. пособ.] / Шлыков В. В. - Рязань : Рязанский ин-т права и экономики, 2000. - 67 с.*
17. *Шемаєва Л. Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища: Автореф. дис. д-ра екон. наук: 21.04.02 Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності. – К., 2010. – 42 с.*
18. *Звіт «Глобальні ризики найбільшої стурбованості для ведення бізнесу» [Електронний ресурс] – режим доступу <http://reports.weforum.org/global-risks-2017/global-risks-of-highest-concern-for-doing-business-2017/#country/UKR>*
19. *Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): Монографія / О. І. Барановський. – К.: Національний торговельно- економічний університет, 2005. – 759 с.*
20. *Моделирование экономической безопасности: держава, регион, предприятие: Монографія / В. М. Геєць, М. О. Кизим, Т. З. Клебанова та ін. / За ред. В. М. Геєця. – Х.: ІНЖЕК, 2006. – 240 с.*

References:

1. Makogon Yu. V. (2016), «Causes and factors of economic crisis 2013-2015. in Ukraine in terms of military and political crisis in the east», [«Pry'chy'ny` ta faktory` ekonomichnoyi kry'zy` 2013-2015 rr. v Ukrayini v umovax voyenno-polity'chnoyi kry'zy` na sxodi»], VII National scientific-practical conference "Modern approaches to business management" with international participation.
2. Orlyk O. V. (2014), «Economic safety of the enterprise, properties, and methods of strategy», [«Ekonomichna bezpeka pidpry'emstva: vlasty`vosti, strategiya ta metody` zabezpechennya»], kolektyvna monografiya, T. 2. – pp. 176-182
3. Varnaľy J. Z. (2016), «Threat prevention mechanisms of Ukraine's economic security», [«Mexany`zm uprezhdeny`ya ugroz ekonomy`cheskoj bezopasnosti` Ukrayiny`»], Economic Annals-XXI №159(5-6), pp 20-24.
4. O. V. Sobkevych (2015), "Strengthening economic security based on reconstruction innovative potential industrial complex in east Ukraine", [«Zmicznennya ekonomichnoyi bezpeky` derzhavy` na zasadax vidbudovy` innovacijnogo potencialu industrial'nogo kompleksu sxodu Ukrayiny`»], Regional'na ekonomika, T. 2.
5. E. M. Libanova (2015), "Restoration of Donbass: assessment of socio-economic losses and priority areas of government policy", [«Vidovlennya Donbasu: ocinka social'no-ekonomichny`x vtrat i priorytetni napryamy` derzhavnoyi polityky`»], Visnyk Nacional'noyi akademiyi nauk Ukrayiny`, № 11, pp 13-25.
6. K.A. Kolosova (2015), "Risk Management commercial production companies", [«Upravlinnya komercijny`my` ry`zy`kamy` vy`robny`chy`x pidpry'emstv»], Ekonomichny`j visnyk Donbasu, № 2 (40), pp. 99-104.
7. Yu. M. Xarazishvili (2016), "Strategic scenario planning development strategies from the standpoint of economic security", [«Strategichne planuvannya scenariyiv strategij rozvytku z pozycij ekonomichnoyi bezpeky`»], materialy` VII Vseukrayins'koyi naukovoprakty'chnoyi konferenciyi za mizhnarodnoyu uchastyu.
8. A.I. Shevchenko (2016), "Diagnosis of economic security in the field of railway transport (in terms of economic functional component)", [«Diagnosty`ka rivnyia ekonomichnoyi bezpeky` krayiny` u galuzi zalizny`chnogo transportu (v rozrizi ekonomichnoyi funkcional'noyi skladovoyi)»], Ekonomichny`j visnyk Donbasu, № 2 (44), pp 41-49.
9. K.V. Kovalenko (2015), "Basics of a comprehensive system of economic security: a theoretical aspect of [electronic resource]", [«Osnovy` stvorennya kompleksnoyi sy`stemy` ekonomichnoyi bezpeky` pidpry'emstva: teorety`chny`j aspekt [Elektronny`j resurs]»], <http://www.nbu.gov.ua>
10. E.A. Oleinikova (1997), "Fundamentals ekonomicheskoy security. (State, region, predpriyatye, personality)", [«Osnovy jekonomicheskoy bezopasnosti. (Gosudarstvo, region, predpriyatye, lichnost')»], «Biznes-shkola «Intel-Sintez», p. 288.
11. Ju. G. Lysenko (2004), "Mechanisms of economic security management", [«Mehanizmy upravleniya jekonomicheskoy bezopasnost'ju»], Visnik Tehnologichnogo universitetu Podillja, №4.4. 1., T. 1, pp. 177-180.
12. D. Kovalev, T. Suhorukova (1998), "Economic Security", [«Jekonomicheskaja bezopasnost'»], Jekonomika Ukrainy, № 10, pp 48-51.
13. V. Shlykov (1999), "Complex provision of economic security of the enterprise", [«Kompleksnoe obespechenie jekonomicheskoy bezopasnosti predpriyatija»], Aletejja, p. 138.
14. V. Shlykov (1997), "Economic security of the enterprise", [«Jekonomicheskaja bezopasnost' predpriyatija»], RISK №6, pp 61 – 63.
15. V. Shlykov (2002), "Economic security of the enterprise", [«Jekonomicheskaja bezopasnost' predpriyatija»], JeKO № 11, pp 94 – 99.
16. V. Shlykov (2000), "Economic crime: historical and legal aspects", [«Jekonomicheskaja prestupnost': istoriko-pravovye aspekty»], Rjazanskij in-t prava i jekonomiki, uchebnoe posobie, p. 67.
17. L. H. Šemajeva (2010), "Economic security in strategic cooperation with environmental subjects", [«Ekonomična bezpeka pidpry'emstv u stratehičnij vzajemodiji z subjektamy zovnišn'oho seredovyšča»], avtoreferat dysertaciji, p. 42.
18. Report (2016), "Global risks of highest concern for doing business (in Ukraine)", [«Zvit «Hlobal'ni ryzyky najbil'šoji sturbovanosti dlja vedennja biznesu»], <http://reports.weforum.org/global-risks-2017/global-risks-of-highest-concern-for-doing-business-2017/#country/UKR>
19. O. I. Baranovskij (2005), "Financial security in Ukraine (assessment methodology and tools required)", [«Finansova bezpeka v Ukrayini (metodolohija ocinky ta mexanizmy zabezpečennja)»], Monohrafija, Nacional'nyj torhovel'no-ekonomičnyj universytet, p. 759.
20. V. M. Hejec', M. O. Kyzym, T. Z. Klebanova (2006), "Modeling of economic security: state, region, enterprise", [«Modeljuvannja ekonomičnoji bezpeky: deržava, rehion, pidpry'emstvo»], Monohrafija, p. 240.

Ключові слова: економічна безпека, підприємство, функціональні складові економічної безпеки підприємства, чинники економічної безпеки підприємства, економічні загрози, збройний конфлікт, військові дії, АТО

Ключевые слова: экономическая безопасность, предприятие, функциональные составляющие экономической безопасности предприятия, факторы экономической безопасности предприятия, экономические угрозы, вооруженный конфликт, военные действия, АТО

Keywords: economic security, enterprise, functional components of economic security, economic security factors, economic threats, armed conflict, war, ATO